

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 02.09.2016
Yayın Kabul Tarihi: 03.04.2017

Arapçadan Türkçeye Yapılan Şiir Çevirilerinde Nitelik Sorunu

The Problem of Quality in Translating Poetry Made From Arabic to Turkish

Dr. Gürkan DAĞBAŞI *

Öz :

Araplar ve Türkler arasındaki ilişkiler derin ve uzun bir geçmişe sahiptir. Yüzyıllar boyunca iki millet İslam dininin etkisiyle kültürel ve sosyal alanlarda adeta iç içe geçmiştir. İki millet arasındaki kültürel bağın oluşmasındaki en önemli faktörlerden biri de çeviridir. Özellikle 1980 sonrası Arapçadan Türkçeye yapılan yazın çevirisinde artış gözükmektedir. Şiir de yapılan çeviriler içinde önemli bir yere sahiptir. Bu makalede, Arapçadan Türkçeye en fazla çeviri yapan Metin Fındıkçı'nın çevirdiği üç şiir çeşitli perspektiflerden incelenmiş; inceleme sonunda kabul edilebilirlik- yeterlilik bağlamından hareketle Arapçadan Türkçeye yapılan şiir çevirilerinin nitelik boyutuna dair çıkarımlar yapılmıştır.

Anahtar kelimeler; Şiir çevirisi, Arapça, kabul edilebilirlik, yeterlilik.

Abstract :

The relations between the Arabs and the Turks have a deep and long history. Throughout the centuries, two nations have been virtually intertwined in cultural and social spheres by the influence of Islamic religion. One of the most important factors in the formation of cultural ties between the two nations is translation. Especially after the 1980s there is an increase in the translation of the Arabic to Turkish texts. Poetry also has an important place in translation. In this article, the three poems translated by Metin Fındıkçı, who translated the most from Arabic to Turkish, were examined from various perspectives; At the end of the examination,

* Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Çankırı-Türkiye, gdagbasi@karatekin.edu.tr

in terms of acceptability- competence, inferences were made about the quality dimension of translations from Arabic to Turkish.

Keywords; Poetry translation, Arabic, acceptability, competence.

Giriş:

Çeviri; hedef ve kaynak metinleri, yazarı, çevirmeni, okuyucuyu içinde barındıran çok yönlü bir etkinliktir. Aynı zamanda aynı dili konuşmayan toplumlar ve bireyler arasında iletişimi sağlayan önemli bir bilgi aktarım etkinliği olarak da kabul edilmektedir (Özcan 2016: 395). Çevirmen, yazar ile hedef dil okuyucuları arasında bir aracı gibidir. Kaynak metindeki ifadeyi her kelimesine kadar çözümlemek, anlamlandırmak ve yazarın kaynak dilde iletmek istediği mesajı en doğru haliyle bir başka dilde yeniden kurmak durumundadır. Yazın çevirisinde şiir, tiyatro, roman gibi farklı türlerde metinler vardır ve bu metinler bir dilden öteki dile yüz yıllardır çevrilmektedir.

Şiir çevirisi belki de en korkulan çeviri türlerinden biridir. Gerek dili, gerekse imgesi, anlatım şekli, biçemi ile çevirmenleri en çok zorlayan edebi türdür denilebilir. Şairin kendine özgü üslubu, seçtiği sözcükler, kelimelere yükledikleri çağrışımlar, derin duygu ifadeleri şiirin çevrilmesini daha da zor kılar. Şairler sözcükleri yan yana getirirken alışılmışın dışına çıkabilirler, bir yerde içerik kendi biçimini, biçem de kendi içeriğini yaratabilir ve ortaya iç içe geçmiş bir yapı ortaya çıkar. Şiir dilin en yoğun kullanımınıdır, az kelimeyle çok şey ifade edilir. Ayrıca şiirdeki ses, uyak, ölçü de önemli bir yer tutar. Şiiri diğer yazın türlerinden farklı kılan özellikleri yüzünden yazın çevirisi bakımından da şiir çevirilerine farklı yaklaşılması gerekmektedir. Bütün bunları düşündüğümüzde şiir çevirisi gerçekten zordur. Peki, imkânsız mıdır? Bu sorununun cevabına dair tartışmalar geçmişten günümüze hala devam etmektedir.

Şiir Çevirisine Dair Bazı Görüşler

Miladi 868 yılında vefat eden Arap bilgini el-Câhiz, Kitâbu'l-Hayevân isimli eserinde çeviriye ilişkin görüşlerini belirtmiştir. el-Câhiz, bir taraftan kendi dönemindeki çevirmenleri eleştirirken bir yandan da iyi çevirmende bulunması gereken özellikleri sıralamıştır. Bunun dışında *çevrilmezlik* problemini de ele almıştır. el-Câhiz, şiir çevirisinden hareketle çevirmenin işinin sadece kaynak dilin üslubunu hedef dile taşımaktan ve çeviri yaptığı alanda teknik bilgiye sahip olmaktan daha fazla yeteneğe sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Matematik, geometri, coğrafya, astronomi gibi alanlarda çeviri yapılabileceğini savlayan el-Câhiz, şiirin tercüme edilemeyeceğini; eğer çevrilirse ölçüsünün, güzelliğinin, kişileri hayran bırakan özelliklerinin kaybolacağını dile getirmiştir (1938:74-75).

es-Safedi de çeviri konusunda el-Câhiz'la aynı çizgidedir. Her iki düşünür de çeviriyle ilgili görüşlerini, kendilerinden önce veya kendi dönemlerinde yapılan

çevirilerden hareketle oluşturmuşlardır. es-Safedî, kendinden yaklaşık beş asır önce yaşayan el-Câhiz'in görüşlerini sistematik hale getirmiştir (Sarıkaya 2003:146).

Bir başka Arap belagatçi Abdulkâhir el-Curcânî ise çevirinin tamamen imkansız olduğu görüşüne karşı çıkar. Çeviriyi lafızların ve anlamın çevirisi olmak üzere ikiye ayırır. Çeviride lafızlara bağlı kalmakla birlikte asıl önemli olanın, anlamın hedef dile doğru bir şekilde aktarılması olduğu görüşündedir (Sarıkaya 2003:148).

Şiir çevirisi zor bir uğraştır. Şiirde anlam her şey demek değildir, salt anlamın çevrilmesi şiirin çevrildiğini göstermez. Yalnızca anlamı çevirmek şiirin konusunu ortaya koymaktır. Asıl zor olan ise şairin üslubundan kaynaklanmaktadır, her şiirin anlatım biçimi ayrıdır, kendisine ve şairine özgüdür işte şiir çevirisinde aktarılamayan yapı da budur. Bir başka ifadeyle öz ve biçim buradan kaynaklanmaktadır. Bir şairin yaratıcılığını gösteren bunlardır. Şiir de yaratıcı olan şaire ait olduğundan aktarılmasında zorluk çıkmaktadır (Aksoy 2002:131-132).

Cervantes, çeviriyi ters yüz edilmiş bir halıya benzetir, bütün motifler, nakışlar oradadır ama güzelliklerinin hiç biri gözükmez. Schlegel ise çevirinin ölümüne bir düello olduğunu, çevrilen ya da çevirenden birinin mutlak suretle öleceğini ifade etmiştir. Dante'ye göre, şiir formatını almış bir metnin kendi dilindeki güzelliği, uyumu bozulmadan başka bir dile çevrilemez (Cary 1960:106).

Bir şiiri tümüyle, yan anlamlarıyla hiçbir şey yitirmeden başka bir dile aktarmak olanaklı değildir. Şiir çevirmek salt olarak kaynak dille hedef dil arasında bir karşılık bulma etkinliği olmadığından; bazı kelimelerin sesbilimsel niteliğinden, anlam kaymalarına kadar çok farklı güçlüklerle sahip olduğundan, kaynak dildeki tüm anlamı ve şiirin biçimini, sessel unsurlarının hepsini kapsayan bir şiir çevirisi elbette mümkün değildir (Gürsel 1978:155).

Eyüboğlu (1983:10), şiire asıl güzelliğini veren şeyin sesler, çağrışımlar, ritimler olduğunu, bütün bunları hedef dilde yeniden yaratmanın mümkün olmadığını söyleyerek şiirin çevrilemeyeceği hissini verdikten sonra şöyle devam eder:

... insanoğlu, şiiri öteden beri dilden dile çevire gelmiş, nice şairleri yalnız çevirilerden tanımış, sevmiş, Homeros, Hayyam, Hafız, Shakespeare gibi şairlerin kaba yanlışlarla çevirileri bile nice insanları büyülemiş. Demek ki şiirin kendinde olduğu gibi çevirisinde bile aklımızı, gündelik mantığımızı aşan bir taraf var. Demek şiirde seslerin, kelimelerin ötesinde öyle bir anlam var ki kolu kanadı kırılrsa da insandan insana, dilden dile geçebiliyor.

Durusoy (1998:24), şiir çevirisinin çok zor ama bir o kadar da zevkli olduğunu belirttiikten sonra, kimi yazar ve sanatçının şiir çevrilemez diye bir kuram üretmek istediklerini oysaki bunun doğru olmadığını Margurite Yourcenar'ın, Konstantin Kavafis şiirlerini düzyazı olarak Yunancadan Fransızcaya mükemmel bir şekilde çevirdiği gibi, şiirin kim ne derse çevrileceğini, şiirde kör bir sadakat olamayacağını, çevirmen yaratıcılığının da şiir çevirisinde çok önemli olduğunu ifade etmektedir.

Menemencioglu (1998:22), asırlardır bir grubun şiir çevrilemez diye ferman burduğunu ama Allah'ın her günü şiirin çevrildiğini dolayısıyla şiir çevirisiyle uğraşanlar olduğunu ve yapılan çevirilerin de insanlar tarafından okunduğunu söylemektedir. Şiir neden çevrilir sorusuna ise "İngilizlerin Himalaya dağları için dediği gibi var da ondan derim" cevabını verdikten sonra bazı insanların şiiri sevdikleri için, bazılarının başkaları da şiiri sevsin diye, birçoğunun ise Himalaya'nın zirvelerine ulaşmak için çeviri yaptıklarını dile getirmektedir. Ayrıca Memenencioglu genel anlamda şiirin çevrilebileceğini ama söyleyişi ağır basan, çeşitli kelime oyunlarına, espriye, nükteye sahip az sayıdaki şiirin ise çevrilemeyeceği, çağdaş şiir çevirmekteki en büyük zorluklardan birinin imgeler olduğu görüşündedir.

Octavio Paz (2012:163), her çevirinin birbirinden farklı olması nedeniyle biricik olduğunu, bu nedenle her çevirinin belli bir ölçüde olmak kaydıyla biricik olma niteliği taşıyan bir buluş olduğunu dile getirmektedir. Çeviri alanında en çok şiir çevirisinin tartışıldığını dile getiren Paz, öte taraftan da Avrupa dillerindeki en güzel şiirlerinin çoğunluğunun çeviri olduğunu altını çizmektedir. Şiirin çevrilemeyeceği fikrine şiirin evrenselliği anlayışına ters düşmesinden ötürü katılmadığını belirten Paz, kendi gibi düşünmeyenlerin sayısının bir hayli fazla olduğunu, bunların aslında kelimeye aşırı sevgi besleyen ya da öznelliğin tuzağına düşen kişiler olduğunu söylemektedir.

Haleva (2006:292), *Şiir Çevirisine Kuramsal Bakış*, başlıklı makalesinde, her şiirin kendine has çeviri yaklaşımı olması gerektiğini, çevrilecek şiirin tarihsel, dilsel, ekinsel, biçimsel vb. yönlerden değerlendirilip, şairin yüreğinden beynine giden yol izlendiğinde şiirin özüne yaklaşılabileceğini ve böylece doğru ve gerçekçi çeviri sürecinin başlayacağını vurgulamaktadır. Haleva'ya göre, şiir diğer yazın çevirisi alanlarından farklıdır, çok yönlü bir eylemdir çünkü şairin imgeleminden damıtılmış, eğretilmelere dayalı, ses ahenginin öz ile uyumlu birlikteliğinden doğan, yazıldığı dildeki etkiyi hedef dilde de oluşturmaya çalışan bir türdür. Bütün bunların bilincinde olan bir çevirmen de yaratıcılığını devreye sokarak ve şiiri baştan yaratacaktır. Haleva'ya göre, şiirin yalnızca şairler tarafından çevrilebileceği düşüncesi de doğru değildir. Haleva, çevirmen yeterince donanımlıysa, şairin hislerine bürünebiliyorsa, kalemine güveniyorsa elbette şiir çevirebilir görüşündedir.

Tüm bu tartışmalara baktığımızda şiirin çevrilip çevrilemeyeceğine dair bir kaniya varabilmekteyiz. Ama şu bir gerçek ki şiir binlerce yıldır var ve binlerce yıldır iyi ya da kötü bir şekilde dilden dile çevriliyor, milyonlarca insan tarafından zevkle okunuyor, bir ulusa ait şairi yerel olmaktan çıkarıp tüm dünyayla kucaklaşmasını sağlıyor. Elbette şiir çevirisi, şiirin doğasından kaynaklanan sebeplerden ötürü zor bir iştir, şiir yazmak kadar yaratıcılık isteyen bir süreçtir ama kanımızca imkansız olan bir etkinlik değildir.

Türkçede Arap Şiiri

Araplar ve Türkler arasındaki ilişkiler derin ve uzun bir geçmişe sahiptir. Yüzyıllar boyunca iki millet İslam dininin etkisiyle kültürel ve sosyal alanlarda adeta iç içe geçmiştir. İki millet arasındaki kültürel bağın oluşmasındaki en önemli faktörlerden biri de çeviridir. Arapçadan Türkçeye yapılan çeviriler dini metinler ekleninde başlasa da günümüzde edebiyat çevirileri önemli bir yer teşkil etmektedir. Şiir de, yapılan çeviriler arasında öne çıkan türlerden biridir.

Türkçeye Çevrilen Arap Şairler

Arapçadan Türkçeye yirmi dört şairden seksen eser çevrilmiştir (Suçin:2016). Suriyeli Adonis'in on dört eseriyle Türkçeye en çok çevrilen şairdir. Filistinli Mahmûd Dervîş on iki kitapla ikinci, Nizâr Kabbânî on kitapla üçüncü sırada yer almaktadır. Bunların dışında Halîl Cibrân yedi eseriyle Türkçeye çevrilmiştir. Toplamda bu dört şaire ait çeviri eser sayısı otuz sekiz ve genel toplamın neredeyse % 50'ye yakını oluşturmaktadır. Buradan şu yargıya varabiliriz ki şiire ilgi duyan Türk okuyucuların Arap coğrafyasından tanınması muhtemel şair sayısı dördüttür. Ahmed eş-Şehâvî üç, Muhammed Bennîs, Hulûd el-Mualla, Ayşe Basrî ikişer; Fedvâ Tûkân, Nâzik el-Melâike, Selîm Bereket, Ceryes Semâvî, Emel Mûsâ, Hannân Avvâd, Meysûn es-Sakr Ahmed Şevki Necîb el-Kilânî, Ibn Arabî, Merâm el-Misrî, Tâhir bin Cellun, Naîm Arây-dî, Eşref Ebu el-Yezîd ise birer kitapla Türkçeye çevrilmiştir. Ayrıca, çeşitli şairlerin şiirlerinden oluşan on bir şiir antoloji kitabı da çevrilmiştir.

Türkçeye Şiir Çevirisi Yapan Çevirmenler

Arapçadan Türkçeye çevrilen şiir kitaplarının çevirmenlerini incelemeden önce şunu belirtmek gerekmektedir ki Arap şairlere ait şiirler her zaman Türkçeye direkt olarak çevrilmemişlerdir. Metin Fındıkçı, Mehmet Hakkı Suçin gibi çevirmenlerin kaynak metin dili Arapça iken; Nuri Pakdil, Cahit Koytak, Feyza Karagöz gibi çevirmenler Fransızca, İngilizce gibi ara dilleri kullanmışlardır.

Çevirmenler arasında Metin Fındıkçı açık ara öndedir. Fındıkçı'nın Türkçeye çevirdiği eser sayısı otuz dördüttür. Suçin'in sekiz, İbrahim Demirci'nin altı, Cahit Koytak'ın ise dört şiir çeviri kitabı bulunmaktadır. Kemal Yüksel, Lütfullah Bender, İsmet Zeki Eyüpoğlu, Nurettin Ceviz iki kitapla bu alana katkı sağlarken; Kenan Demirayak, Feyza Karagöz, Laurent Mignon, Rahmi Er, Ergin Koparan, Mesut Küçüköğlü, Lütfullah Gökaş, Ahmet Kazım Ürün'ün birer şiir çeviri kitabı bulunmaktadır.

Şiir Çevirilerinde Nicelik Problemi

Çeviri eylemi nicelik olarak arttıkça çeviriye dair birçok soru zihinlerde oluşmaya başlamıştır: Çeviriler aslına sadık mı, birden çok çevirisi olan metinler için acaba hangisi daha eşdeğer, kaynak metinle hedef metin arasında farklar var mı

varsa neden kaynaklanmaktadır? Bu soruları çoğaltmak elbette mümkündür. Bütün bu soruların cevabını bulmak için yapılabilecek en iyi eylem, kaynak metin ile hedef metnin karşılaştırılmasıdır diyebiliriz. Tabi bu karşılaştırma yapılırken kaynak ve hedef metinler anlamsal ve biçimsel düzlemde çok çeşitli boyutlarda incelenmelidir.

Göktürk'ün de belirttiği üzere, yazın metinlerinin çevirisinde öznellik ve yorum ağır bastığından çeviri karşılaştırmasının nesnel ölçütlere göre yapılması epey zordur (2011:83). Ama buna rağmen çeviri eleştirisi yapılırken hangi ölçütlerin temel alınacağı iyi bir şekilde belirlenmelidir. Yazın metinlerinin kültürel öğeler içermesi her ne kadar nesnel ölçütlerin oluşturmasını zorlaştırırsa da karşılaştırmalı metin eleştirisinde “kaynak dil odaklı” ve “hedef dil odaklı” olmak üzere iki ana akım mevcuttur. Birinci akım, kaynak metin ile hedef metin arasında eşdeğerlik ilişkisi arayan, kuralcı, kaynak metin odaklıdır. İkinci akım ise daha çok çeviri sürecini etkileyen çeşitli etmenlerin belirlendiği, hedef metni odağa alan betimleyici bir yaklaşımdır (Bengi-Öner 1999:119).

Toury (1980:51-62) çeviri eylemini başlangıcından bitişine kadar şekillendiren bir takım normların olduğunu dile getirmektedir. *Süreç öncesi normlar*, çeviriye başlamadan önce çevirmen tarafından alınan kararları kapsar. Çevrilecek metnin seçilmesi, çevrilecek metnin hangi kaynaklardan alınacağı, çevrilecek metnin türünün ne olacağı, çevirinin doğrudan kaynak metinden mi yoksa ara dilden mi yapılacağına ilişkin normlardır. *Çeviri süreci normları*, çevirmenin çevirisini yaparken aldığı kararları yöneten normlardır. Çeviride dilin nasıl kullanılacağı, metnin bütünlüğünün korunup korunmayacağı, içeriğin metne dağılımının nasıl olacağı gibi kararlar bu normla ilgilidir. *Öncül normlar* ise çevirmenin çeviriye ilişkin takındığı ilk tavrıdan hareketle, çevirmenin kaynak metne ve içerdiği normlara mı yoksa hedef dizgede etkili olan normlara mı öncelik verdiğiyle alakalıdır. Bu bağlamda karşımıza “yeterlilik” ve “kabul edilebilirlik” kavramları çıkmaktadır. Eğer çevirmen öncül normu doğrultusunda kaynak dizge normlarına öncelik veriyse “yeterli”, hedef dizge normlarına öncelik veriyse “kabul edilebilir” bir çeviri metni ortaya koyacaktır.

Popoviç ise çeviri süreci ve bu süreçte çevirmen tarafından alınan kararlara yoğunlaşmaktadır. Bazı durumlarda kaynak ve hedef metinler arasında giderilemez ayrılıklardan doğan sorunları çözmek için çevirmenin kaynak dildeki metne en yakın anlamı sağlamak için birtakım “kaydırmalara” başvurmak zorunda kaldığını belirtir. Popoviç'e göre çeviride kaynak metne göre yeni sayılabilecek her şey buna eklemeler, eksiltmeler de dahil deyiş kaydırma kapsamındadır. Bu kaydırmalar kaynak ve hedef dil arasındaki farklılıklardan kaynaklanıyorsa “zorunlu”, çevirmen tarafından bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde bireysel tercihiyle gerçekleşiyorsa “isteğe bağlı” kaydırmalar olarak tanımlanmaktadır (1970:84).

Seçili Şiir Çevirilerinin İncelenmesi

Bu bölümde Metin Fındıkcı tarafından Türkçeye çevrilen üç şiir metnin, gerek içerik (imge, eğretileme, cinas, benzetme, alışılmamış bağdaştırmalar, sapmalar vb.) gerekse biçim (kafiye, dize, ölçü, noktalama işaretleri, ses yinelemeleri vb.) yönlerinden yeterlilik ve kabul edilebilirlik bağlamında ele alınıp, çevirmen seçimleri ve hedef kültürdeki konumları tespit etmeye çalışılmıştır. Daha sonra bu üç şiir metni eşdeğerlik temelinde kaynak metinlerle karşılaştırmalı çözümlenmiştir.

Çevrilen şiir metinlerinin kaynak dil odaklı mı yoksa hedef dil odaklı mı olduklarını belirlemeye gayret edilmiştir. Kaynak metni hedef dile aktarırken çevirmenlerin dil düzeyinde karşılaştıkları sorunlara, yaptıkları eklemelere, eksiltmele-re, cümle kuruluşlarına dikkat çekilmiştir. Kelime seçimlerinden, biçimsel ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar ve bu sorunların çözümü için çevirmenlerce sergilenen yöntemler ele alınmıştır.

Kaynak Metin 1

Şiir Adı :Vechun Yelsa'

Şair Adı :Muhammed Bennîs

وجه يأسع
كنت بين يدي والدي
وقد أمرني بكتاب أكتبه
فلمحت عيني امرأة قطعني حبها
لم أملك نفسي
رميت الكتاب
وبادرت نحوها
بُهِتَ أَبِي
وطاقت به الظنون
ثم انجذبتُ إلى عقلي
مسحتُ وجهي
عدتُ
21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum (Bennîs 2009:80) واعتذرتُ

Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Sokan Yüz

Annemin elleri arasındaydım

Ömrüm yazı yazmaya erişinceye dek

Gözlerimi açtığımda kadının aşkı kesti

Benliğime sahip çıkamadan

Kitabı bittirdim

Eve sığınan

Övgüsü benimle dolu

Onunla doldu sandım

Sonra aklıma çarpıldım

Yüzümü sildim

Eksiklerimi sayarak

Sayarak (Fındıkçı 2008:91).

Fındıkçı, kaynak metinde on iki olan dize sayısını korumuştur ve hedef metni oluştururken serbest kafiye benimsenmiştir. Kaynak metnin geneline hâkim geçmiş zaman anlatımı hedef dilde korunmuş, eklemelerden ve eksiltmelerden uzak durulmuştur.

Kaynak metnin başlığı içerdiği kişileştirmeyi yansıtır bir şekilde hedef metne aktarılmıştır. Hedef metnin birinci dizesinde çevirmenin yanlış okumasından kaynaklanan aşırı sapma vardır. Kaynak metnin birinci dizesindeki “والدي-babam” kelimesi hedef metne “annem” olarak çevrilmiştir. Bu durum kaynak şiirin baba-oğul arasındaki bir anlık geçenleri anlatan olay örgüsünü yıkmış, okuyucuyu başka bir boyuta çekmiştir.

Hedef metnin ikinci dizesi, kaynak metinde olmayan tamamen çevirmen tarafından yaratılmış yeni bir söz öbeğidir ve kaynak metnin anlamsal bütünlüğüyle alakası yoktur.

Hedef metnin üçüncü dizesindeki kelimeler teker teker okunduğunda temel anlamları bakımından doğrudur. Yani “göz-kadın-aşk-kesmek” kelimeleri kaynak metin üçüncü dizede vardır. Ancak bu kelimeler hedef metinde cümle oluşturdularında sözdizimsel ve anlamsal açıdan yanlış bir birliktelik oluşturmuşlardır.

Hedef metin beşinci dizedeki “bittirdim” edilgen yapı fiil hedef dil Türkçede pek kullanılmayan adeta “sırıtan” aşırı bir yorumlamadır. Bu kelime, sehven de yazılmış olabilir.

Hedef metnin altıncı, yedinci ve sekizinci dizeleri tamamen çevirmence yeni-

den yazılmış, kaynak metinle alakası olmayan dizelerdir. Çevirmen, hedef dilin kültürünü, yazın geleneğini, dilbilgisel yapısını, okuyucu beklentilerini göz önünde bulundurup bir takım ekleme-eksiltmelere başvurabilir ama bütün bunlar kaynak metnin ruhunu zedelemekten olmalıdır. Bahsi geçen dizelerde ise anlamsal bir yıkım vardır, kaynak metnin şairi hedef metinde adeta “öldürülmüştür”.

Hedef metnin dokuzuncu dizesindeki “sonra aklıma çarpıldım” söz öbeği Türkçede okuyucunun pek de anlamayacağı türde bir dize olarak göze çarpsa da kaynak metindeki dizeden bir şeyleri barındırmaktadır.

Kaynak metnin on bir, on iki ve on üçüncü dizeleri şiirdeki duygusallığı, mahcubiyeti okuyucuya yaşatan fiil cümleleriyle kurulmuş dizelerdir. Şiirin olay örgüsü içinde “yüzünü silip geri dönen ve özür dileyen” biri vardır. Aynı dizeler hedef metne “eksiklerini sayarak yüzünü silen” biri olarak aktarılmıştır ve abes bir durum ortaya çıkmıştır.

Çevirmenin en başta yanlış okumalarından ve kaynak dille ilgili yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar çevirmeni hedef dilde yeni bir şiir oluşturmaya zorlamış gibi gözükmektedir. Ama bu oluşturulan yeni şiir de kendi içinde örgüsel, imgesel, anlamsal, bağdaşıklık ve tutarlılık açılarından bakıldığında kaynak metni yansıtmamakta sadece birkaç kırıntı barındırmaktadır. Fındıkçı tarafından oluşturulan hedef metni okuyarak, şairin üslubu ve şiirin estetik değerini değerlendirmek okuyucusunu yanlış sonuçlara götürecektir.

Kaynak Metin 2

Şiir Adı :Sunûnû't-Tetâr

Şair Adı :Mahmûd Dervîş

سنونو التتار

على قَدْرٍ خَيْلِي تَكُونُ السَّمَاءُ. حَلُمْتُ
 بما سوف يحدثُ بعد الظهيرة. كان التتارُ
 يسيرون تحتي وتحت السماء، ولا يحملون
 بشيء وراء الخيام التي نصبوها. ولا يعرفون
 مصائرَ ما عَزَّنا في مهبِّ الشتاء القريب
 على قدر خَيْلِي ويكون المساء وكان التتارُ
 يَدْسونُ أسماءَهُمْ في سقوف القرى كالسنونو،
 وكانوا ينامون بين سنايلنا آمنين،
 ولا يحملون بما سوف يحدث بعد الظهيرة، حين
 تعودُ السماء، رُوَيْدًا رُوَيْدًا،
 إلى أهلها في المساء
 لنا حُلْمٌ واحدٌ: أن يمرَّ الهواءُ
 صديقًا، وينشُرَ رائحةَ القهوة العربية
 ..فوق التلال المحيطة بالصيف والغرباء
 أنا حُلْمِي. كُلِّمَا ضاقت الأرضُ وسَعَتْها
 ..بجناح سُؤوؤةٍ واتسَعَتْ. أنا حُلْمِي
 في الزحام امتلأتُ بمرأة نفسي وأسئلتي

... عن كواكبٍ تمشي على قَدَمَي مَنْ أَحَبُّ
 وفي عزلتي طُرُقٌ للحجيجِ إلى أورشلیم
 الكلامُ المُتَنَفِّ كالریش فوق الحجاره،
 كمُ مِنْ نَبِيٍّ تريدُ المدينه كي تحفظ اسم
 أبيها وتندم: «من غير حربٍ سَقَطْتُ»؟
 وكم من سماءٍ تُبَدَّلُ، في كلِّ شَعْبٍ،
 ... ليعجبها شألهَا القرمزيُّ؟ فيا حُلْمِي
 !لا تُحَدِّقْ بنا هكذا
 !لا تُكُنْ آخِرَ الشُهَدَاءِ

أخافُ على حُلْمِي من وضوح الفرائشه
 ومن بَقَعِ التوت فوق سهيل الحصان
 أخافُ عَلَيَّهِ من الأب والابن والعايرين
 على ساحل الأبيض المتوسط بحثاً عن الألهه
 وعن ذَهَبِ السابقين،
 أخافُ على حُلْمِي من يديَّ
 ومن نجمه واقفه
 على كتفي في انتظار الغناء
 لنا نحن أَهْلَ اللبالي القديمه ، عادائنا
 في الصعود إلى قَمَرِ القافيه
 نُصَدِّقُ أحلامنا ونكذبُ أَيَّامنا،
 فأَيَّامنا لم تكن كُلُّها معنا منذ جاء التتارُ،
 وها هم يُعِدُّون أنفسهم للرحيل
 وينسون أَيَّامنا خَلْفَهُمْ ، وسنهبط عما قليل
 إلى عمرنا في الحقول . ونصنع أعلامنا
 من شراشفٍ بيضاء . إن كانَ لأبَدُ
 من عَلمٍ، فليكنْ هكذا عارياً
 من رُمُوزٍ تُجَعَّدُ... ولنكنْ هادئين
 لنلاً نُظَيِّرُ أحلامنا خلف قافله الغرباء
 لنا حُلْمٌ واحد: أن نَجِدُ
 حُلْمًا كان يحملنا
 (Dervîş 1995:58) مثلما تحملُ النجمه الميتين

Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Tırtılın Dişleri

Hüküm gökyüzündeki bulutta olsaydı. Çiçeklerden sonra anlatılırdı bu düşüm. Altımda tırtıllar yürüdü ve gökyüzünün altında, dikilen çadırların ardında hiçbir şeyi düşlemeden. Keçilerin işkembesini bilmeden yakında bastırarak bir kışta.

Hüküm gökyüzündeki bulutta olsaydı. Tırtıllar gökleri ezerlerdi dişleriyle köydeki tavanlarda, güven içinde ekinimizin içinde uyuyor olacaklardı, düş kurmazlardı çiçeklerde anlatılanlarla, göğe döndükleri zaman aheste aheste, akşamda akrabalarıyla.

Düşümüz aynı: rüzgar dostça estiğinde, Arap kahvesinin kokusu yayılır gurbete ve yazda gerili iplerin üstünde... Benim düşüm. Bütün yeryüzünün saatleri vurduğunda Tırtılların dişleri kanatlanır ve genişler. Benim düşüm...

sorum ve benliğimdeki kadınla dolan kalabalıkta sevdiğim önümde yürüyen yıldızlardır... Yerusalem ve hacıların yolundan uzaklaştırıldığında taşın üstündeki gibi yolunu söz, peygamberin Medine'yi istemesi gibi, babasının adını ezberleyip pişman olması için: "Savaşın dışına kim düştü?" Gökyüzünde değişir gibi, bütün halk, kırmızı şal örtünmek ister mi? Düşüm içinde... böylece onunla tomurcuklanmadan!

Ve son bir şehit olmadan!
Yatakta beliren düşümden korkuyorum
ve atın eyeri üstündeki dut demetinden,
ağlayanlardan, babadan ve oğuldan korkuyorum,
sahilin üstünde beyaz bir şeritle anılan tanrıdan,
giden iki yarışçıdan,
ellerimden olan düşümden korkuyorum,
duran yıldızdan,

kollarımda görünen zenginlikten.
Bizler, biz kadim gecelerin ehli, adetlerimiz
sarp kayalarda ayın kafiyesi
günlerimizi yalanlayıp düşümüzü onaylarız,
onca gelen tırtılla bütün anlamlar günlerimizde değil
işte onlar giden benliklerine geri dönüyor
peşlerinde günlerimizi unutup, azıcık ineceğiz
ömrümüz tarla. Bayrağımızı beyaz
çarşaflardan yaparız. Bilimden başlamadı,
böylece çıplak olan
yol olan im'de...iki armağan olsak
gurbetin kapısı ardında illa ki düşümüzü bekleriz.
Düşümüz aynı: yenileriz
bizi düşleyen düşümüzü
iki yüz yıldızı taşır gibi! (Fındıkçı 2009:146-147).

Fındıkçı'nın hedef metninde üç temel problemle karşı karşıyayız. Bunlardan ilki, çevirmenin yanlış okumalarından kaynaklanan problemdir. Hedef metnin başlığının "tırtılın dişleri" olarak aşırı sapma bile sayılamayacak derecede farklı çevrilmesi daha ilk anda hedef dil okuyucusunun zihninde şiirin imgesel-anlamsal örgüsünün yanlış kurulmasına sebebiyet verecektir. Kaynak metinde "öglen" anlamına gelen kelime "çiçek", "tatar" sözcüğü "tırtıl", "kader/son" "işkembe", "genişletmek" "saat", "ayna" "kadın", "bakışlarını dikmek" "tomurcuklanmak", "kırlangıç" "dişler", "kelebek" "yatac" olarak çevrilmiştir. Büyük ihtimalle çevirmen Fındıkçı, orijinal metindeki kelimeyi ses olarak benzeyen başka bir kelimeyle karıştırıp hedef metinde de telafi edilemeyen kaymalara sebebiyet vermiştir. Bundan dolayı da kaynak metnin anlamsal örgüsü darmadağın edilmiştir.

Başarılı bir çevirmen için olmazsa olmaz niteliklerden biri de çevirmenin kaynak ve hedef dillerin dilbilgisine hâkim olmasıdır. Buradaki ikinci problem ise çevirmenin, kaynak dilin dilbilgisine yeterince vakıf olamamasından doğmuştur. Ortalama Arapça dilbilgisine sahip kişi, bu şiirin ikinci, üçüncü ve diğer birçok dizedeki eylemi gerçekleştirenlerin "tırtıllar" değil de "tatarlar" olduğunu rahatça anlayabilirdi çünkü Arapçada fiillere bakarak, o fiildeki eylemi gerçekleştirenin kaç kişi olduğunu genelde anlaşılmaktadır. Derviş'in şiirinin bu bölümünde kullandığı fiil yapısı cemi-müzekker salim yani eril-çoğul formdadır. Fındıkçı'nın algıladığı gibi "tırtıl / tırtıllar" olsaydı en azından fiil tek bir kişiyi ifade ederdi ya da Arapçanın kendine has dilbilgisinden dolayı gayri akil dediğimiz dişil-tekil formda yazılırdı. Aynı şekilde "أنا حلمي" yani "Ben düşümüm" anlamındaki ifadeyi "benim düşüm" şeklinde çevirerek bir taraftan anlamı yavanlaştırmakta diğer taraftan da anlatıdaki güzelliğin yitirilmesine sebep olmaktadır.

Üçüncü problem ise üslupsal sorundur. Fındıkçı'nın oluşturduğu hedef metni bir solukta okuduğumuzda şiir içinde bir bütünlük bulmak oldukça zordur. "Hüküm gökyüzünde bulutken, çiçeklerden sonra anlatılırdı bu düşüm" gibi çok alakasız bir cümleye oradan "tırtılların hiçbir şey düşlemeden yürümelerine" kaynak metinle hiç alakası olmayan cümleleri hedef metinde görüyoruz. "...günlerimizi yalanlayıp düşümümüzü onaylarız, onca gelen tırtılla bütün anlamlar günlerimizde değil" ya da "Bayrağımızı beyaz çarşaflardan yaparız. Bilimden başlamadı, böylece çıplak olan yol olan im'de..." dizelerini tekrar tekrar okuma ihtiyacı hissedilmektedir. Çünkü cümleler adeta anlaşılmasında için çevrilmiş gibidir.

Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuzda Fındıkçı tarafından oluşturulan hedef metin, kaynak metinden tamamen kopmuştur. Kaynak şiirin anlamsal bütünlüğü, şairin üslubu, şiirin okuyucuda yarattığı imgesel örgü adeta yok olmuştur. Kaynak metindeki alışılmamış bağdaştırmalar, kişileştirmeler, kelime tekrarlarıyla oluşturulmuş sessel ritim hedef metinde kendine yer edinmemiştir. Oluşturulan hedef metin kaynak metni yansıtmadığı için yeterli değildir; hedef dilde okunabilir bir şiir olmadığından dolayı da çeviri sınırları içinde kabul edilebilir bir metin olmaktan çok uzaktır.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -3

Şiir Adı :Len Ebi'a Hubbeh

Şair Adı :Fedvâ Tûkân

لن أبيع حبه
أي صدفة
صدفة كالحلم حلوة
جمعتنا ههنا في هذه الأرض القصية
نحن روحان غريبان هنا
ألفت ما بيننا
ربة الفن، وقد طافت بنا
فاذا روحان غنوة
سبحت في لحن (موزارت) ودنياه الغنية
،قلت : في عينيك عمق
أنت حلوة
قلتها في رغبة مهموسة الجرس
فما كنا بخلوة
وبعينيك نداء
وبأعماقي نشوة
أي نشوة
أنا أنثى، فاعتفر للقلب زهوة
كلما دغدغه همسك : في عينيك عمق

أنت حلوة
أنا يا شاعر لي في وطني
وطني الغالي حبيب ينتظر
انه ابن بلادي لن أضيع
قلبه
انه ابن بلادي لن أبيع
حبه
بكنوز الأرض
بالأنجم زهراً
بالقمر
غير اني تعترني قلبي نشوة
حينما تطفو ظلال الحب في عينيك
أو تومض دعوة
أنا أنثى، فاغترف للقلب زهوة
كلما دغدغه همسك : في عينيك عمق

أنت حلوة

(Tûkân 1974:202-204)

Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Sevgi Satacağım

Her hangi bir tesadüf
tatlı bir düş gibidir
bu kasvetli topraklarda buluşturdu bizi tesadüf
bizler burada gurbetin ruhundayken
aramızda bir sıcaklık
aramızda dolaşınca sanatın güzelliği
Ruhumuz zengin olsa da
bu zengin dünya (Mozart'ın) büyüünde yüzer
Dedin: Gözlerinde korkunç bir derinlik var,
sen çok tatlısın
çanın fısıltısına karşın dedin,
ağzın sözcüklere cimri
gözlerin ıslak
sarhoşluğun derinliğiyle
hangi sarhoşluk
ben bir kadın olarak kalbin kazılı köşelerine kaçarım

bütün kışkırtan fısıltın: derin gözlerinde
 sen çok tatlısın
 benim memleketim var ey şair
 memleketimde bekleyen aşk pahalıdır
 sonunda bu şehrimde yok olacağım
 kalbimi de
 sonunda bu şehrimde satacağım
 sevgiyi
 toprağa saklamak için
 yıldızlar yanıp sönerken
 ayla birlikte
 sarhoşlukla kalbim çıplaklıktan başka bir şey değil
 aşkın gölgesi gözlerinde söndüğünde
 veya düşmanlık bittiğinde
 ben bir kadın olarak kalbin kazılı köşelerine kaçarım
 bütün kışkırtan fısıltın: derin gözlerinde
 sen çok tatlısın (Fındıkçı 2008:104-105).

Fındıkçı tarafından oluşturulan hedef metin, kaynak metinle aynı dize sayısına sahiptir. Yorumların ağır bastığı hedef metin, birçok yönden kaynak metnin içeriğini ve üslubunu yansıtmaktan uzaktır.

Hedef metnin başlığı “sevgi satacağım” söz öbeğiyle oluşturulmuştur. Oysaki kaynak başlık tam aksine olumsuzluk içermektedir ve “sevgini/aşkını satmayacağım” anlamındadır. Bu kaydırmaya maddi hata demek zordur, dolayısıyla da hedef dil okuyucusu daha şiirle buluştuğu ilk dizede yanlış yönlendirilmektedir.

Hedef metnin dördüncü dizesindeki “gurbetin ruhundayken” söz öbeği, kaynak metinde “روحان غريبان” şeklinde ve sıfat tamlaması formundayken hedef metne isim tamlaması şeklinde kaydırılmıştır. Aynı şekilde “الفت” kaynak metinde fiilken, hedef metinde isim formunda “sıcak” olarak aktarılmıştır.

Kaynak metin altıncı dizedeki “ربة الفن” ve “غنوة” kelimeleri yanlış okumadan kaynaklanan problemde ötürü hedef metne anlam değiştirerek aktarılmıştır ve dolayısıyla anlam tamamen değişmiştir. Hedef metnin sekizinci dizesinde Fındıkçı’nın aktardığı gibi Mozart’ın büyüünde yüzen “bu zengin dünya” değildir; bir şarkıya dönüşen iki ruhtur. Buraya kadar belirtilen durumların, aslında çevirmenin yanlış okumalarından ve kaynak dile yeteri kadar hâkim olmamasından kaynaklandığı barizdir.

Hedef metnin dokuzuncu dizesindeki “korkunç” ve onuncu dizesindeki “çok” kelimeleri çevirmen tarafından eklenmiş sözcüklerdir. Dokuzuncu dizedeki ekleme şiirin anlamsal örgüsüne uymasa da onuncu dizedeki ekleme yerinde bir tercih gibi gözükmemektedir.

Hedef metnin on dört ve on yedinci dizelerinden ise farklı bir durum söz konusudur. Bu dizelerdeki kelimelerin anlamlarına teker teker bakıldığında hepsi doğrudur. Bu kelimeler temel anlamlarıyla dizelerde yer alsalar da, bir cümle oluşturulduklarında kaynak metnin içerdiği anlamdan çok farklıdırlar. Yani;

و بأعماقي نشوة

كلما دغدغه همسك : في عينيك عمق

dizeleri “sarhoşluğun derinliğiyle bütün kıskırtan fısıltın: derin gözlerinde” anlamına gelmemektedir. Bu farklı aktarımın sebebi de yine çevirmenin kaynak dile hâkim olmaması gibi görünmektedir.

Kaynak metnin yirminci dizesindeki “الغالي” kelimesinin göndergesel anlamlarından ilki “pahalı”dır ve bu pencereden bakıldığında çevirmen tercihi doğrudur. Ancak şu unutulmamalıdır ki çoğu kelime, cümle içinde asıl anlamını bulur. Birçok kelimenin de eş dizim bağlamında kullanımı mevcuttur. Kaynak metindeki “وطني الغالي” eşdizimi “pahalı vatan” olarak çevrildiğinde komik olur çünkü vatan pahalı-ucuz olmaz “değerli” olur, “yüce” olur. Hedef metindeki bu kelimenin temel anlamıyla çevrilmesi şiirin dokusunun bozulmasına katkı sağlamıştır.

Hedef metnin yirmi birinci, yirmi üçüncü, yirmi sekizinci, otuzuncu, otuz beşinci dizeleri hiçbir şekilde kaynak metinde yer almayan, tamamen çevirmence oluşturulmuş dizelerdir. Çevirmenin, şairin üslubunu anlamadığı, kaynak şiirin estetiğini yansıtamadığı açıktır.

Ayrıca hedef metnin otuz birinci ve otuz ikinci dizelerine de hem yanlış okumalardan, hem de kaynak dilin dilbilgisini bilmemekten doğan, sözcüksel sapma boyutunu aşan farklı anlamlar yüklenmiştir.

Dilbilimsel açıdan baktığımızda şiirler de birer edebi metindir ve bu metni oluşturan kelimeler arasında bağdaşıklık, tutarlık olmalıdır. Hedef metnin geneline baktığımızda ise böyle bir durum söz konusu değildir. Hedef metni oluşturan dizelerin büyük çoğunluğu birbirleriyle alakasızdır; anlamsal örgü bütünlüğü yoktur. Kaynak metindeki işlevsel kelimeler; kişileştirme, benzetme, alışılmamış bağdaştırma gibi söz sanatları hedef metne anlaşılmaz, garip söz öbekleri olarak çevrilmiştir. Kaynak metnin yanlış okunması şiirin genelindeki imgeyi de etkilemiştir. Sonuçta kaynak metni yansıtmadığı gibi hedef kültüre de bir katkı sağlamayan, anlaşılması zor, uyumsuz dizelerden oluşan yeterlik ve kabul edilebilirlikten uzak bir metin ortaya çıkmıştır.

Sonuç:

Metin Fındıkçı tarafından çevrilen şiirlere biçimsel açıdan baktığımızda çevirmenin kaynak metnin şekilsel yapısına, dize kurulumuna, dizelerin sıralanışına, alt-üst dize ilişkilerine genelde dikkat etmediği, hedef dil Türkçeyi esas alarak çoğunlukla kaynak metinden biçimsel eşdeğerlik olarak uzaklaştığı belirlenmiştir.

Kelime düzeyinde yapılan yanlış okuma ve anlamlandırmalara çeviri metinlerde sıkça rastlanmıştır. Bazen en basit anlamlı bir kelimenin bile hedef metne bambaşka anlamda kaydırılmasından dolayı anlamsal eşdeğerlikten uzaklaşmıştır.

Çevirmenin kaynak dile yeterince hâkim olamamasından kaynaklanan cümle düzeyinde yanlış algılamalarla da sıkça karşılaşmıştır. Çevirmen kaynak dizeyi oluşturan kelimeleri temel düzeyde doğru anlamlandırmasına rağmen, bu kelimelerle örülü bir dize oluştururken gerek şairin üslubundan gerekse anlatmak istediğinden uzaklaşmıştır.

Kaynak metindeki anlamsal örgüyü, duygusal çağrışımları kuvvetlendiren alıılmamış bağdaştırmalar, yan anlamlar, sıfatların ve simgelerin birçok hedef metin şiirine yansıtılmadığı saptanmıştır. Bunun temel sebebinin de çevirmenin kaynak metnin dünyasına girememesi, şairin sanat dilini iyi anlamaması olduğu kanısına varılmıştır. Ayrıca biçimsel anlamda şiirin okunabilirliğini üst seviyeye taşıyan ritim, tempo, kafiye gibi özelliklerin incelediğimiz üç şiir çevirisinde genel anlamda oluşturulamadığı tespit edilmiştir.

Niceliksel olarak çok sayıda çeviri yapmak, çevirmenin yetkin olduğunu göstermemektedir. Arapçadan Türkçeye yapılan şiir çevirilerinin neredeyse yarısını gerçekleştiren Metin Fındıkçı'nın değerlendirilen çevirilerde kaynak metni anlama, şairin zihniyetini özümseme, kaynak kültüre aşina olma hususlarında karşısına çıkan problemlerle başa çıkmada sorunlar yaşadığı, hedef dilde oluşturduğu metinlerin özellikle anlamsal ve biçimsel açılardan kaynak metni yansıtmadığı tespit edilmiştir.

Bütün bunlardan hareketle Fındıkçı tarafından çevrilen Arap şiirinin biçimsel, biçimsel, anlamsal ve estetik yönlerden Türkçeye yeterince yansıtılmadığı tespit edilmiştir. Arap şiiri diye okunan birçok şiirin aslında Arap yazın geleneğinden oldukça uzak, şairden ziyade çevirmenin hissiyatını barındıran, kaynak metinden kırıntılar içeren çalışmalar olduğu kanısına varılmıştır. Ayrıca, şiir çevirilerinin gerek anlamsal gerekse biçimsel boyutta büyük sapmalar barındırmasına rağmen yayımlanması da bu çevirilerin yetkin bir editör ya da editörler kurulu tarafından kontrol edilmediğini göstermesi açısından çarpıcı olmuştur.

Kaynakça:

AKSOY, N. Berrin, (2002), *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*, Ankara: İmge Yayınevi.

BENGİ-ÖNER, Işın, (1999), *Çeviri Bir Süreçtir...Ya Çeviribilim*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

BENNİS, Muhammed, (2008), *Aşkın Kitabı*, (Çeviren:Metin Fındıkçı), İstanbul: Kırmızı Yayınları.

BENNİS, Muhammed, (2009), *Kitâbu'l-hubb*, Fas: Dâr Tûbkâl li'n-neşr.

CARY, Edmond, (1960), "Şiir Çevirisi", *Tercüme Dergisi*: 104-110.

DURUSOY, Gertrude, (1998) "Apollinaire'nin Şiirlerini Çevirirken Ekinel ve Biçimsel Farklılıklar", *Çeviribilim ve Uygulamaları*:21-33.

DERVİŞ, Mahmud, (1995), *Limâzâ Terekte el-Hisân*, Riyâd, el-Rayyes lil-kutub ve'n-neşr.

DERVİŞ, Mahmud, (2009), *Yalnızlık Yenilemeden Kendini*, (Çeviren:Metin-Fındıkçı), İstanbul: Can Yayınları.

el-CAHİZ, Ebi Osman, (1938), *el-Hayevân*, (Ed. A. M. Harun), Kahire: Mektebetu Mustafa el-Bâbi el-Halebî ve evlâdihi.

EYÜPOĞLU, Sabahattin, (1983), *Sanat Üzerine Denemeler*, İstanbul: Cem Yayınları.

GÖKTÜRK, Akşit, (2011), *Çeviri: Dillerin Dili*, İstanbul: Yapı Kredi.

GÜRSEL, Nedim, (1978), "Şiir Çevirisinde Yöntem", *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*:155-158.

HALEVA, Beki, (2006), "Şiir Çevirisine Kuramsal Bakış", *Dilbilim*, XV: 287-298.

MENEMENCİOĞLU, Nermin (1998), Çeviri Sorunları, *Metis Çeviri*: 22-14.

ÖZCAN, Murat. (2016), *Nobel Ödüllü Mısırlı Yazar Necip Mahfuz'un el-Kahiretu'l-Cedide Adlı Romanının Türkçe Çevirisindeki Dil Oyunlarının Eşdeğerlik Açısından İncelenmesi*, Uluslararası İletişim, Edebiyat, Müzik ve Sanat Çalışmalarında Güncel Yaklaşımlar Kongresi, 24-25 Mart 2016, Kocaeli, s. 395-402.

PAZ, Octavio, (2004), "Söz sanatı ve söze bağlılık açısından çeviri", *Çeviri seçkisi II*, (Ed. M.Rifat), İstanbul:Sel Yayıncılık.

POPOVİÇ, Anton (1970), *The Concept Shift of Expression in Translation Analysis: The Nature of Translation*, The Hague.

SARIKAYA, Muammer, (2003), "el-Cahız'dan es-Safedi'ye Çeviri Teorisi", *Bilimname*, III:133-151.

SUÇİN, Mehmet Hakkı, (2016), “**Tercemet eş-şîr el-Arab’i ile’l-luğa et-Turkiyye**, 17 Kasım 2016 tarihinde verilen konferans. Ankara: Mısır Büyükelçiliği.

TOURY, Gideon, (1980), *In Search of a Theory of Translation*, Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semitics.

TUKAN, Fedva, (2008), *Kapalı Kapının Önünde*, (Çeviren:Metin Fındıkçı), İstanbul: Artshop Yayıncılık.

TUKAN, Fedva, (1974), *Vahdî ma’a’l-eyyâm*. Beyrut, Dâru’l-Avde.

